

Έκταση: 8.331 τ. χλμ. **Ανάπτυξη ακτώ ν:** 1.046,4 χλμ. **Κάτοικοι:** 604.160 (2011: 621.340)
Έδρα: Ηράκλειο

Τέσσερα πελάγη βρέχουν τη γενέθλια γη του Δία: το Κρητικό, το Ιόνιο, το Λυβικό και, από το ακρωτήριο Λίθινο ως το ακρωτήριο Σίδερο, το Αιγυπτιακό πέλαγος. Η βόρεια ακτή της Κρήτης έχει εντελώς διαφορετική μορφολογία από τη νότια. Η πρώτη διαθέτει χερσονήσους και μεγάλα ακρωτήρια, εκτεταμένους κόλπους και πολλούς όρμους, ενώ η νότια είναι ελάχιστα διαμελισμένη. Οι κυριότεροι κόλποι, δυτικά προς τα ανατολικά, είναι του Κίσσαμου, των Χανίων, της Σούδας, του Αλμυρού, του Μιραμπέλου και της Σητείας. Στο Λυβικό πέλαγος διανοίγεται ο κόλπος της Μεσσαράς. Στη βόρεια ακτή σχηματίζονται οι χερσόνησοι Γραμβούσας, Ροδωπού, Ακρωτηρίου, Σπιναλόγκας και Σητείας.

Οι νησίδες Γραμβούσα και Αγρια Γραμβούσα είναι προεκτάσεις της ομώνυμης χερσονήσου του βορειοδυτικού άκρου της Κρήτης. Το Ποντικονήσι και οι Άγιοι Θεόδωροι βρίσκονται στον κόλπο των Χανίων. Η Παλαισούδα και η Σούδα είναι κοντά στα ακρωτήρια Πρώτο και Δεύτερο της χερσονήσου του Ακρωτηρίου. Η Δία ή Στανδία βορειοδυτικά του Ηρακλείου. Η Σπιναλόγκα κοντά στο ομώνυμο ακρωτήριο. Η Κολοκυθιά, οι Άγιοι Πάντες, η Ψείρα, οι Διονυσάδες, Έλασα, νοτιοδυτικά του ακρωτηρίου Σίδερο. Οι Γράντες, το Κουφονήσι και το Γαΐδουρονήσι, νότια της Ιεράπετρας. Τα Παξιμάδια, η Γαύδος (29,59 τ. χλμ.), η Γαυδοπούλα νότια της Χώρας Σφακιών. Το Ελαφονήσι βορειοδυτικά του ακρωτηρίου Κριός. Το ακρωτήριο Τρυπητή της Γαύδου είναι το νοτιότερο σημείο της Ελλάδας.

Τα βουνά της Κρήτης σχηματίζουν τρεις όγκους: των Λευκών Ορέων, της Ίδης και της Δίκτης. Κοινά χαρακτηριστικά τους είναι το πλήθος των σπηλαίων και τα βαθιά φαράγγια, όπου βρίσκονται τα περισσότερα χωριά και το μεγαλύτερο μέρος των καλλιεργήσιμων εκτάσεων.

Το ψηλότερο σημείο των Λευκών Ορέων είναι η κορυφή Πάχνες (2.452 μ). Άλλες κορφές ψηλότερες των 2.000 μέτρων είναι ο Τροχάρης (2.402 μ.), ο Σωρός (2.397 μ.), ο Σωρός της Γριάς (2.331 μ.), οι Μισοκεφάλες (2.240 μ.), το Άγιο Πνεύμα (2.247 μ.), το Κάστρο (2.218 μ.), η Τσαρανοκεφάλια (2.140 μ.), ο Βοκαλιάς (2.116 μ.), το Μελιντάου (2.153 μ.), το Όρνιο (2.151 μ.) και το Μαύρο Αλάνι (2.068 μ.)

Οι νότιες πλαγιές των Λευκών Ορέων χωρίζονται με κοιλάδες, χαράδρες και φαράγγια.

Περίφημα είναι τα φαράγγια της Σαμαριάς, της Ίμπρου και του Λαγκού Κατρέ (φαραγγιού του Κατρέα).

Το φαράγγι της Σαμαριάς ξεκινά από το οροπέδιο του Ομαλού και καταλήγει στην πεδιάδα της Αγίας Ρούμελης. Είναι το μεγαλύτερο της Κρήτης και παγκοσμίως γνωστό. Έχει πλάτος 3 έως 30 μέτρα και βάθος μέχρι και 500.

Το φαράγγι της Ίμπρου (Νίμπρου) έχει απόκρημνες πλαγιές, ενώ ο πυθμένας του φτάνει τα 300 μέτρα. Ξεκινά κοντά από το οροπέδιο του Ασκύφου και καταλήγει στην πεδιάδα της Χώρας Σφακιών.

Ο Λαγκός του Κατρέ ξεκινά από τη θέση Ξυλόδεμα και καταλήγει στην Κράπη Αποκορώνου. Μπορεί να είναι μικρότερο από τα προηγούμενα δύο, αλλά είναι εξίσου απότομο στις πλαγιές του και εξαιρετικά δύσβατο.

Άλλα φαράγγια είναι του Θερίσου Κυδωνίας, του Στύλου και της Ραμνής Αποκορώνου, της Αγίας Ειρήνης Σελίνου, του Πετρέ Ρεθύμνης, του Μυθρίου Αγίου Βασιλείου.

Από τα οροπέδια των Λευκών Ορέων, κυριότερα είναι του Ομαλού (υψόμετρο 1.50 μ.), του Ασκύφου (υψόμετρο 710 μ.) και του Καλλικράτη (750 μ.).

Η Ίδη είναι ο περίφημος Ψηλορείτης με ψηλότερη κορφή του τον Τίμιο Σταυρό (2.456 μ.). Από το κέντρο της Κρήτης, τα παρακλάδια του προχωρούν στις επαρχίες Μυλοποτάμου (Ταλλαία Όρη), Μαλεβιζίου (Κουδούνι 1.460 μ., Σκινακά 1.752 μ.) Τεμένους (Γιούκτας 811 μ., Μονοδενδρίου 803 μ.), Καιουργίου (Λόγκος 1.720 μ., Σαμάρι 1.417 μ.), Αμαρίου (Κέδρος ή Κέδριον Όρος 904 μ.), Αγίου Βασιλείου (Ξηρό Όρος 904 μ.).

Στην επαρχία Μυλοποτάμου βρίσκεται το Σπήλαιο της Αγίας Σοφίας, περίφημο για τους σταλακτίτες του. Στο οροπέδιο της Νίδας (1.472 μ. το υψόμετρό του) βρίσκεται το Ίδιον άντρο, όπου στην αρχαιότητα λατρευόταν ο Κρηταγενής Ζευς. Η αρχαιολογική σκαπάνη το αποκάλυψε στα 1884. Σημαντικό είναι επίσης το φαράγγι Νιθαύρεως στην επαρχία Αμαρίου.

Η Δίκτη είναι τα Λασιθιώτικα Βουνά με ψηλότερη κορυφή το Λασίθι (2.148 μ.). Προέκτασή του είναι τα Αστερούσια Όρη με την κορυφή Κοφίνα στα 1.231 μ. Ανατολικές προεκτάσεις της Δίκτης είναι τα Όρη της Σητείας με τα βουνά Θρύπτη (1.426 μ.), Όρνο (1.238 μ.), Ρωμανάτι (937 μ.), Πυρόβολος (819 μ.), Δαμνόνι (815 μ.).

Το οροπέδιο του Λασιθίου κλείνεται από τα βουνά της Ίδης Σελένα, Καθαρό, Λάσαρο και Σαρακίνο,

Το κλίμα της μεγαλονήσου είναι ξηρό και ήπιο.

Η Κρήτη είναι μία από τις περιοχές της Ελλάδας που παρουσιάζουν περίπου σταθερή αύξηση του πληθυσμού. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, αριθμεί 604.156 κατοίκους, ενώ το 1991 είχε 540.054. Το 1961 είχαν απογραφεί 462.124 κάτοικοι.

Το νησί έχει υψηλό ποσοστό γεωργικής γης. Πολλά και διάφορα προϊόντα καλλιεργούνται: Ελιά, πορτοκαλιά, αμυγδαλιά, αμπέλια, σιτηρά, όσπρια και λαχανικά. Ευδοκιμούν οι αχλαδιές, συκιές, λεμονιές, μανταρινιές, κιτριές, καστανιές, μηλιές και βερικοκιές. Κι ακόμα, υπάρχει μεγάλος αριθμός χαρουπόδενδρων.

Η κτηνοτροφία είναι προσανατολισμένη κυρίως στην εκτροφή αιγοπροβάτων. Εκτρέφονται όμως και χοίροι και βοοειδή. Αναπτυγμένη είναι επίσης και η πτηνοτροφία.

Η ιστορία της Κρήτης

Ο σχηματισμός της Μεγαλονήσου:

Ήταν στην αρχή του καινοζωικού γεωλογικού αιώνα (γύρω στα 35 εκατομμύρια χρόνια πριν από την εποχή μας), όταν σχηματίστηκε η Αιγιίδα, μια απέραντη στεριά από τα δυτικά της Κέρκυρας και της Κεφαλονιάς ως και τις μικρασιατικές ακτές. Κι από τα νότια της Γαύδου ως πέρα από τα βόρεια της Μακεδονίας. Γύρω στα 18 εκατομμύρια χρόνια πριν από την εποχή μας, ξεκίνησε ο κατακερματισμός της Αιγιίδας και η ανύψωση οροσειρών, ανάμεσα στις οποίες και οι «κρητικές πτυχώσεις». Στα τέλη της μειόκαινου με αρχές της πλειόκαινου περιόδου του καινοζωικού αιώνα (περίπου 13 εκατομμύρια χρόνια πριν από την εποχή μας), η θάλασσα είχε βρει διεξόδους ανατολικά και δυτικά της σημερινής Κρήτης που λίγο λίγο αποχωριζόταν και από τη στεριά στα βόρεια της. Στη θέση όπου βρίσκεται η σημερινή Κρήτη, σχηματίστηκε ένα επίμηκες νησί με ακανόνιστη περίμετρο.

Οι γεωλογικές αναστατώσεις συνεχίστηκαν. Τα ρήγματα που δημιουργήθηκαν, έκαναν το επίμηκες νησί να κατακερματιστεί. Πριν από πέντε εκατομμύρια χρόνια, η θάλασσα χώριζε τα Χανιά από το Ηράκλειο κι αυτό από το Λασιθι, ενώ το ακραίο ανατολικό τμήμα αποτελούσε ξεχωριστό νησί. Νέες ανυψώσεις άρχισαν να ενώνουν μεταξύ τους τα κομμάτια του γήινου παζλ. Γύρω στα 400.000 χρόνια πριν από την εποχή μας, η Κρήτη πήρε περίπου τη σημερινή μορφή της αλλά είχε μεγαλύτερη έκταση. Οι τεκτονικές μετακινήσεις συνεχίστηκαν κι ακόμα συνεχίζονται. Και είναι αυτές που προκαλούν τους τεκτονικούς σεισμούς, από τους οποίους κατά καιρούς η μεγαλόνησος υποφέρει.

Οι καταστροφές, που οι σεισμοί προκάλεσαν στα απώτερα χρόνια, αποτέλεσαν και σταθμούς στην εξέλιξη του πολιτισμού. Την εποχή του Χαλκού (από το 2600 π.Χ. κι έπειτα), σχεδόν κάθε καταστροφικός σεισμός σηματοδοτούσε την αρχή μιας νέας πιο λαμπρής περιόδου. Η Κρήτη όμως είχε κατοικηθεί από πολύ νωρίτερα. Ευρήματα μιλούν για κατοίκηση από το 7.000 π.Χ. (Νεολιθική εποχή). Μετά το 3.000 π.Χ., οι νεολιθικοί άνθρωποι απλώνονταν σε πυκνούς οικισμούς σε όλο το πλάτος και το μήκος του νησιού. Ήταν γύρω στα 2.600 π.Χ. όταν ξεκίνησαν αραιές αρχικά, πιο πυκνές στη συνέχεια, διεισδύσεις ενός μεσογειακού τύπου ανθρώπων. Οι ειδικοί διαφωνούν ακόμα για την προέλευσή τους. Η μυθολογία παραπέμπει στις στενές επαφές ανάμεσα στην Κρήτη και την Αίγυπτο, τη Συρία και, κυρίως, τη Λιβύη. Το μίγμα όμως νεολιθικών και καινουριοφερμένων αποδείχτηκε δυναμικό κι οδήγησε σ' αυτό που ονομάζουμε Μινωικό πολιτισμό.

Η απαγωγή της Ευρώ πης:

Η Τιτανίδα Ρέα ξεγέλασε τον άντρα της, τον Κρόνο, και γέννησε κρυφά τον Δία στην Κρήτη. Το ότι μπόρεσε κι αντρώθηκε ο θεός εκεί, ήταν αποτέλεσμα ολόκληρης συνωμοσίας (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Ιστορία Ιωαννίνων**»: Τα παιδικά χρόνια του θεού). Το βέβαιο είναι ότι ο Δίας δέθηκε με το νησί και σ' αυτό έστησε την πρώτη «παράνομη» ερωτική φωλιά του.

Είχε προηγηθεί ο Ποσειδώνας που ερωτεύτηκε την όμορφη Λιβύη κι απέκτησε μαζί της τον Βήλο (τα παιδιά του εγκαταστάθηκαν στο Άργος) και τον Αγήνορα. Αυτός ήταν βασιλιάς της Συρίας και με τη γυναίκα του, Τηλέφασσα, απέκτησε πέντε γιους και μια κόρη. Κάδμος, Φοίνικας, Κίλικας, Φινέας και Θάσος τα ονόματα των αγοριών, Ευρώπη το όνομα του κοριτσιού, που ήταν πανέμορφο και γεμάτο αφέλεια και καλοσύνη.

Κάποια γλυκιά μέρα, η Ευρώπη βγήκε με τις φίλες της να μαζέψουν λουλούδια κοντά στην παραλία. Την είδε ο Δίας κι ο έρωτας του πήρε τα μυαλά. Μεταμορφώθηκε σ' έναν όμορφο άσπρο ταύρο, που παρουσιάστηκε στην ακρογιαλιά ήρεμος, άκακος και με ευωδιαστή ανάσα. Τα κορίτσια τον είδαν κι άρχισαν να τον χαζεύουν. Πιο τολμηρή, η Ευρώπη τον πλησίασε και τον χάιδεψε. Ο ταύρος γονάτισε, χαμηλώνοντας τη ράχη του. Το κορίτσι ενθουσιάστηκε. Κάθισε όσο πιο ήρεμα γινόταν στη ράχη του ζωντανού, προσπαθώντας να μην το φοβίσει. Ο ταύρος, όμως, ορθώθηκε και χίμηξε στη θάλασσα, ενώ η τρομαγμένη Ευρώπη ίσα που πρόλαβε να πιαστεί από τα κέρατα για να μην γκρεμιστεί. Φώναξε βοήθεια αλλά κανένας δεν ήταν εκεί να τη βοηθήσει.

Ο ταύρος άρχισε να διασχίζει τη θάλασσα σαν ταχύπλοο, ενώ ο Ποσειδώνας γαλήνεψε τα κύματα κι έστειλε μια στρατιά Νηρηίδες και Τρίτωνες να τους συντροφεύουν, τιμητική συνοδεία του αδερφού του που μόλις είχε κλέψει την εγγονή του. Μαγεμένη από το θαλασσινό ταξίδι και γοητευμένη από την πολυπρόσωπη συντροφιά, η Ευρώπη ηρέμησε και ησύχασε. Καταλάβαινε πως κάτι θεϊκό της ετοιμάζε η μοίρα. Ο ταύρος έφτασε στην Κρήτη κουβαλώντας πάντα το πολύτιμο φορτίο του και πήρε τα βουνά. Στάθηκε στο Δικταίο Άντρο και γονάτισε πάλι. Η Ευρώπη κατέβηκε από τη ράχη του. Βρισκόταν σ' ένα νυφικό θάλαμο, στολισμένο από τις Εποχές. Μπροστά της ορθωνόταν πανώριος κι ερωτευμένος ο Δίας. Χάρηκαν αρκετό καιρό τον έρωτά τους στο απάτητο βουνό. Ολόκληρη η ήπειρος βαφτίστηκε με το όνομά της, ενώ ο αρχηγός των θεών είδε να του χαρίζει τρεις γιους: Τον Μίνωα, τον Ραδάμανθυ και τον Σαρπηδόνα...

Πίσω, στη Συρία, ο Αγήνορας φρένιασε με την απαγωγή της λατρεμένης του κόρης. Μάζεψε τους γιους του και τους έδωσε ευχή και κατάρα: Να ψάξουν σ' όλη τη γη και να βρουν την αδερφή τους, αλλιώς να μην ξαναγυρίσουν πίσω. Δεν τους ξαναείδε. Μετά από μάταιες αναζητήσεις χρόνων, καθένας τους εγκαταστάθηκε σε κάποιον τόπο κι έδωσε σ' αυτόν το όνομά του...

Ο έρωτας του Δία για την Ευρώπη δεν μπορούσε να κρατήσει αιώνια. Της χρωστούσε, όμως, μερικές από τις πιο ευτυχισμένες του στιγμές. Πριν να την εγκαταλείψει, την πάντρεψε με τον βασιλιά του νησιού, Αστέριο ή Αστερίωνα, που υιοθέτησε τα παιδιά της. Απέκτησε μαζί της και μια κόρη, την Κρήτη, διαφορετική από εκείνην που έδωσε το όνομά της στο νησί και που ήταν παιδί ενός από τους Κουρήτες (υπάρχουν κι άλλοι μύθοι για το πώς βαφτίστηκε το νησί).

Η βασιλεία του Μίνωα:

Όταν ο βασιλιάς πέθανε, ο Μίνωας ανακήρυξε τον εαυτό του διάδοχο κι όρισε τον αδερφό του, Ραδάμανθου, νομοθέτη σ' όλα τα νησιά. Ο τρίτος αδερφός, όμως, ο Σαρπηδών, αμφισβήτησε την εξουσία του Μίνωα, αλλά νικήθηκε στη μάχη κι αναγκάστηκε να ξενιτευτεί στην απέναντι ασιατική ακτή, όπου ίδρυσε βασίλειο. Εκεί, κατέφυγε αργότερα ο Λύκος διωγμένος από τον Αιγέα της Αθήνας κι έδωσε το όνομά του στην περιοχή (Λυκία).

Εκτός, όμως, από τον Σαρπηδόνα ή παράλληλα με αυτόν, την εξουσία του Μίνωα αμφισβήτησε κι ο λαός. Εκείνος υποστήριξε πως ήταν θέλημα των θεών να γίνει βασιλιάς και, για να το αποδείξει, θυσίασε στον Ποσειδώνα έναν ταύρο και, παρουσία του πλήθους, παρακάλεσε τον θεό να στείλει κι έναν άλλο κι αυτός θα του τον θυσιάσει. Ο θεός εισάκουσε την παράκληση και του έστειλε έναν πανέμορφο άσπρο ταύρο, που βγήκε από τη θάλασσα, όπως άλλοτε ο πατέρας του Μίνωα, όταν έκλεψε την όμορφη Ευρώπη. Μαζί με το λαό εντυπωσιάστηκε κι ο ίδιος ο νέος βασιλιάς, που προτίμησε ν' αφήσει τον ταύρο ελεύθερο στα λιβάδια και να θυσιάσει κάποιον άλλον.

Μόνος κυρίαρχος, ο Μίνωας βάλθηκε να συμμαζέψει το νησί με τη σοφία του και με τη δικαιοσύνη του αδερφού του, που όρισε πως καθένας έπρεπε να υποφέρει αυτό που υπέφερε και κάποιος άλλος εξαιτίας του: Το «οφθαλμόν αντί οφθαλμού» του μετέπειτα εβραϊκού νόμου.

Κάθε εννιά χρόνια, ο Μίνωας αποσυρόταν στο βουνό, όπου συναντούσε τον Δία, από τον οποίο ανανέωνε την εντολή, μαθήτευε στο πώς να ασκεί καλύτερα την εξουσία κι έπαιρνε τους νέους νόμους, όπως έγινε μια φορά και με τον Μωυσή. Η σοφία του έμεινε ξακουστή σ' όλη τη γη και σ' όλους τους αιώνες. Παντρεύτηκε την κόρη του θετού πατέρα του, την Κρήτη, αλλά δεν είμαστε σίγουροι αν απέκτησε μαζί της απογόνους. Παντρεύτηκε και την Ιτώμη, που ήταν κόρη του διωγμένου στην Ασία Λύκου, κι απέκτησαν τον Λυκάστη. Όταν πέθανε, βρέθηκε αιώνιος δικαστής στον Άδη. Ο Λυκάστης πήρε γυναίκα του την Ίδα, κόρη του γιου της Κυβέλης Κορύβαντα, κι απέκτησε μαζί της τον Μίνωα τον 2ο, που συγχέεται με τον παππού του. Παρ' όλα αυτά, ο πρώτος Μίνωας πρέπει να βασιλεύσε πριν από το 1550 π.Χ. κι ο δεύτερος γύρω στα 1300.

Η βασιλεία του Μίνωα και των απογόνων του σημαδεύτηκε από μεγαλείο και παρακμή. Η δύναμή τους απλώθηκε στα νησιά κι ο στόλος τους όργωνε τις θάλασσες, επιβάλλοντας παντού τη θέλησή τους. Περίφημα οικοδομήματα υψώθηκαν στην επικράτεια κι ανάμεσά τους ο Λαβύρινθος, μια φυλακή με άπειρους διαδρόμους και κελιά, μέσα στην οποία χανόταν όποιος έμπαινε, έργο του περίφημου Αθηναίου αρχιτέκτονα και γλύπτη, Δαίδαλου, που ξέπεσε εξόριστος στο νησί. Ο βασιλιάς παντρεύτηκε την Πασιφάη, από την παράξενη γενιά του Ήλιου και της Ωκεανίδας Πέρσης ή Περσηίδας. Ήταν αδερφή της μάγισσας Κίρκης και του βασιλιά της Κολχίδας, Αιήτη, πατέρα της μάγισσας Μήδειας. Του έκανε οχτώ παιδιά.

Ο Μινώ ταυρος:

Η παραξενιά της Πασιφάης την οδήγησε να ερωτευτεί τον ταύρο εκείνον, που είχε στείλει ο Ποσειδώνας. Δύσκολο να του προκαλέσει τον πόθο. Εξομολογήθηκε το πάθος της στον Δαίδαλο κι αυτός βρήκε τη λύση: Φιλοτέχνησε μια ξύλινη αγελάδα, κούφια από μέσα, τόσο όμορφη, που ο ταύρος ξεγελάστηκε και την ερωτεύτηκε. Η Πασιφάη χώθηκε μέσα στο κούφωμα του ξύλινου αγάλματος κι έτσι μπόρεσε να έρθει σε επαφή με τον ταύρο. Μερικοί, βέβαια, λένε πως αυτό είναι ψέμα και πως η Πασιφάη απλά ερωτεύτηκε έναν πολύ δυνατό

αθλητή, που ονομαζόταν Ταύρος. Όπως και να 'χει το ζήτημα, από αυτή την ένωση γεννήθηκε ο Μινώταυρος, ένα θηρίο πανίσχυρο με πελώριο ανθρώπινο σώμα και κεφάλι ταύρου.

Οργισμένος ο Μίνωας κλείδωσε το τέρας στον Λαβύρινθο αλλ' είχε πρόβλημα πώς να το τρέφει. Ο θάνατος του γιου του, Ανδρόγεου, στον Μαραθώνα και η εκστρατεία του στην Αθήνα έλυσαν προσωρινά το πρόβλημα. Ο θάνατος του Μινώταυρου από το μαχαίρι του Θησέα θα το έλυne οριστικά.

Η περιπλάνηση του ταύρου:

Ο ίδιος ο ταύρος, όμως, ήταν ένα πρόβλημα. Είτε ήταν αυτός που ο Ποσειδώνας έστειλε, όταν ο Μίνωας ζήτησε σημάδι για να πεισθούν οι κάτοικοι της Κρήτης να τον κάνουν βασιλιά, είτε ήταν εκείνος που είχε κουβαλήσει την Ευρώπη στην Κρήτη (κάποια εκδοχή αναφέρει ότι ο Δίας δεν μεταμορφώθηκε σε ταύρο αλλά της έστειλε έναν να τη μεταφέρει), είχε γίνει μάλιστα της περιοχής. Είχε αγριέψει, από το στόμα του έβγαζε φωτιές και προκαλούσε καταστροφές μεγάλες στις καλλιέργειες.

Ο Μίνωας δεν ήξερε, τι να κάνει με εαυτόν, όταν μπροστά του εμφανίστηκε ο Ηρακλής. Είχε σταλεί από τον Ευρυσθέα που του ζήτησε, ως έβδομο άθλο (από τους δώδεκα που ήταν υποχρεωμένος να κάνει), να συλλάβει τον ταύρο και να του τον πάει ζωντανό. Ο Μίνωας με ευχαρίστηση του έδωσε την άδεια. Ο Ηρακλής βγήκε στους κάμπους, κυνήγησε και πρόλαβε τον ταύρο, τον έπιασε από τα κέρατα, τον έδεσε, τον σήκωσε στους ώμους του, τον έριξε στη θάλασσα, καβάλησε στην πλάτη του και, πλέοντας πάνω στον ταύρο που αναγκαστικά το έριξε στο κολύμπι, έφτασε στην Πελοπόννησο. Τον ξαναπήρε στην πλάτη του και τον οδήγησε στο παλάτι του Ευρυσθέα.

Ο Ευρυσθέας τον αφιέρωσε στην Ήρα που όμως δεν ήθελε δώρα από κατορθώματα του Ηρακλή. Τον άφησε ελεύθερο. Αφού αφάνισε Άργος, Σπάρτη και Αρκαδία, ο ταύρος πέρασε από την Κόρινθο, διάβηκε τον Ισθμό, πέρασε στην Αττική κι έφτασε στον Μαραθώνα, όπου εγκαταστάθηκε. Από πρόβλημα του Μίνωα, μετατράπηκε σε πρόβλημα του Αιγέα. Και επειδή ήταν ο φόβος και ο τρόμος της περιοχής και διότι έγινε αφορμή να σκοτωθεί ο

Ανδρόγεος, ο γιος του Μίνωα (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Ιστορία της Αττικής**»): Πάλη για την επικράτηση). Θα τον απάλλασσε ο Θησέας αλλά αυτό αργούσε ακόμα να γίνει.

Η εξάπλωση στις Κυκλάδες:

Η θαλασσοκρατία του Μίνωα συνδυάστηκε με θαλασσινή εκστρατεία στα βόρεια. Εποίκισε πολλά νησιά κι έφτασε ως την επικράτεια του Αιγέα, στην Αττική. Η δολοφονία του Ανδρόγεου του έδωσε την ευκαιρία να κυριεύσει τα Μέγαρα και να επιβάλει στους Αθηναίους τον φόρο της τακτικής αποστολής στην Κρήτη επτά νέων κι επτά νεανίδων, τροφή του Μινώταυρου. Επιστρέφοντας από την Αττική, ο Μίνωας στάθηκε στην Τζια.

Ζούσαν εκεί οι Τελχίνες που τους συναντήσαμε και στη Ρόδο (εννιά, μετανάστες από την Κρήτη, γιοι της θάλασσας κατά τον Διόδωρο τον Σικελιώτη). Οι Τελχίνες της Τζιας ήταν άγριοι, έκαναν μαγικά και χαλούσαν τις σοδειές. Κι είχαν φερθεί απαίσια στον Δία, όταν ο αρχηγός των θεών πέρασε από εκεί. Μόνο η όμορφη Δεξιθέα είχε φερθεί καλά στον θεό και μόνο αυτή σώθηκε, όταν φοβερή έπεσε στο νησί η τιμωρία: Ο Δίας τους εξαφάνισε κεραυνοβολώντας κατοίκους και βασιλιά. Τρεις μέρες μετά τον ξολοθρεμό ήταν που ο Μίνωας έπιασε εκεί λιμάνι. Βρήκε μοναδική κάτοικο την Δεξιθέα.

Αγαπήθηκαν. Ο Μίνωας την εγκατέστησε βασίλισσα του τόπου, της άφησε και τον μισό του στόλο και απήλθε. Εννιά μήνες αργότερα, γεννήθηκε ο Ευξάντιος ή Ευξάνθιος, μελλοντικός ιδρυτής της Κορυσσίας, της πρώτης πόλης που δημιουργήθηκε στην Τζια.

Ο Μίνωας επέστρεψε στην Κρήτη, ενώ την εποίκιση των νησιών ανέλαβε ο αδελφός του, Ραδάμανθς. Αυτός, αρχικά, δικάζε τις υποθέσεις στην Κνωσό. Έπειτα, η δικαιοδοσία του επεκτάθηκε σε όλη την επικράτεια. Νομοθετούσε κιώλας και βάσιζε την απονομή δικαιοσύνης σε τρεις αρχές: 1. Η άμυνα είναι νόμιμη ανεξάρτητα από το κακό που πιθανόν προκαλεί. 2. Οφθαλμόν αντί οφθαλμού και οδόντα αντί οδόντος. Και 3. Απαγόρευση όρκου για ασήμαντα θέματα.

Η φήμη του τον έκανε να θεωρείται ο πιο δίκαιος κριτής του καιρού του. Έφτασε να τον καλούν στα νησιά για να ορίσει τρόπο διοίκησης. Τον έβλεπαν ως προστάτη τους και με προθυμία τον δέχονταν κυβερνήτη τους. Έτσι, όλες οι Κυκλάδες αποικίστηκαν και νέες πόλεις ιδρύθηκαν είτε με την ένωση παλιών οικισμών είτε με τη δημιουργία καινούριων.

Οι μικρασιατικές αποικίες της Κρήτης ήταν κυρίως έργο του Ραδάμανθου αλλά και του Σαρπηδόνα, ο οποίος είτε εκδιώχθηκε από τον Μίνωα είτε έφυγε κρυφά: Βρέθηκε στην Κιλικία που είχε πόλεμο με τη Λυκία, βοήθησε τον Κίλικα κι, όταν νίκησαν, πήρε τη Λυκία βασιλείο του. Στον Τρωικό πόλεμο, βρισκόταν στο πλάι των Τρώων. Σκοτώθηκε στην Τροία αλλά τον μετέφεραν και θάφτηκε στη Λυκία.

Ο Ραδάμανθους, όταν πέθανε, έγινε κριτής στον Άδη. Δίκαζε τους νεκρούς που προέρχονταν από τη Μ. Ασία, ενώ ο Αιακός δίκαζε τους Ευρωπαίους (με την κρητική εκδοχή να θεωρεί τον Μίνωα αρχιδικαστή, πάνω από τους άλλους δυο). Ο Ραδάμανθους άλλωστε είναι ίσως ο μοναδικός που παντρεύτηκε στο βασίλειο του Άδη, στο νησί των Μακάρων (τον τόπο όπου κατοικούσαν οι ψυχές των δίκαιων και των ηρώων). Πήρε γυναίκα του την Αλκμήνη, της οποίας το κορμί έκλεψε ο Ερμής με εντολή του Δία. Ο Δίας, άλλωστε, την είχε ξεγελάσει, είχε κοιμηθεί μαζί της και είχε από αυτήν αποκτήσει γιο τον Ηρακλή, όσο εκείνη ζούσε κι ήταν γυναίκα του βασιλιά Αμφιτρύωνα.

Κατά μια περίεργη σύμπτωση, ο Ραδάμανθους, όσο ζούσε, είχε διδάξει στον Ηρακλή πώς να χρησιμοποιεί το τόξο. Ποιον Ηρακλή; Από την αρχαιότητα ακόμα, πίστευαν πως οι ήρωες ήταν δύο: Ένας Κρητικός κι ένας Αργεΐος. Κι έπειτα ξεφύτρωσε κι ο δωρικός, που όμως ταυτίζεται με τον Αργεΐο.

Ο γίγαντας Τάλως:

Από τα ομηρικά έπη γνωρίζουμε ότι η βασιλεία των Μινών διαρκούσε εννιά χρόνια. Στη λήξη της, ο Μίνωας πήγαινε στο Ιδαίο Άντρο κι έμενε με τον Δία, από τον οποίο έπαιρνε μαθήματα νομοθεσίας, τα οποία, στη συνέχεια, επαναλάμβανε στους επιγόνους. Οι νόμοι ήταν γραμμένοι πάνω σε πλάκες από ορείχαλκο, που τις φύλαγε ο γίγαντας Τάλως.

Τον είχε παραγγείλει στον Ήφαιστο ο Δίας και τον είχε κάνει δώρο στον Μίνωα. Ο Τάλως ήταν ένας γιγάντιος άνδρας από χαλκό, με μια μόνο φλέβα αίματος, που ξεκινούσε από το κεφάλι και κατέληγε στα πόδια. Εκεί, στη φτέρνα, υπήρχε ένα καρφί, που εμπόδιζε το αίμα να χυθεί.

Για τους πολλούς, ο Τάλως ήταν ό,τι απόμεινε από τους ανθρώπους της χάλκινης εποχής. Για άλλους, ήταν η προσωποποίηση του Ήλιου. Από τα πρώτα του καθήκοντα ήταν να φυλάει την Ευρώπη, όταν ο Δίας τη μετέφερε στην Κρήτη, όπου γέννησε τα παιδιά της. Κάθε μέρα, έφερνε βόλτα τρεις φορές όλο το νησί κι είχε το νου του να μην πλησιάσει την ακτή εχθρικό πλοίο.

Πετροβολούσε τα ανεπιθύμητα πλεούμενα και τα βούλιαζε. Κι αν κάποιος κατάφερνε να βγει στη στεριά, τον έσφιγγε στο πυρωμένο με φωτιά χάλκινο στήθος του και τον σκότωνε. Μέσα στ' άλλα, τρεις φορές τον χρόνο έριχνε και μια ματιά, αν όλα γίνονταν σύμφωνα με τις επιταγές των νόμων.

Ο Τάλως θέλησε να τα βάλει και με τους Αργοναύτες αλλά τον σκότωσε η Μήδεια αφαιρώντας το μοιραίο καρφί από τη φτέρνα. Έτσι, η αργοναυτική εκστρατεία τοποθετείται στους ίδιους αιώνες, στους οποίους άκμασε η μινωική Κρήτη. Κι ο θάνατος του χάλκινου γίγαντα φρουρού της Κρήτης συνοδεύτηκε από τον αφανισμό της μινωικής αυτοκρατορίας.

Το τέλος του Μίνωα:

Ο Μίνωας είχε κάθε λόγο να είναι οργισμένος με τον Δαίδαλο: Εκτός του ότι βοήθησε την Πασιφάη να έρθει σε επαφή με τον ταύρο, έδωσε και στην Αριάδνη το νήμα για να βγει από τον Λαβύρινθο ο Θησέας. Συνέλαβε τον αρχιτέκτονα και τον φυλάκισε στο δημιούργημά του, μαζί με τον γιο του Ίκαρο.

Ο Δαίδαλος, όμως, δεν ήταν τυχαίος. Κατασκεύασε φτερά γι' αυτόν και το παιδί του, τα κόλλησε με κερί στους ώμους τους και οι δυο τους πέταξαν στην ελευθερία, όντας οι πρώτοι θνητοί, που πραγματοποίησαν το προαιώνιο όνειρο του ανθρώπου. Κι ο μιν Ικάρως πνίγηκε στη θάλασσα που πήρε το όνομά του (Ικάριος πέλαγος), ο Δαίδαλος, όμως, πέταξε ως την Κύμη της Εύβοιας κι από εκεί, με πλοίο, βρέθηκε στην Κάμικο, μια πόλη κοντά στον Ακράγαντα της Σικελίας, όπου έλυσε πολλά κατασκευαστικά προβλήματα του εκεί βασιλιά Κόκαλου.

Ο Μίνωας έσπευσε ξωπίσω του, αναζητώντας τον φυγάδα. Κάπου υποψιάστηκε πως κρυβόταν στην Κάμικο κι έπαιξε παιχνίδι στον Κόκαλο, που τον καλοδέχτηκε. Του είπε πως ψάχνει τάχα να βρει κάποιον να του περάσει μια κλωστή μέσα από ένα κοχύλι, χωρίς να το σπάσει. Θέλοντας να κάνει επίδειξη, ο Κόκαλος κατέφυγε στα φώτα του Δαίδαλου, που καθόλου δε δυσκολεύτηκε: Έδωσε στην άκρη της κλωστής μια μέλισσα, που, καθώς στριφογύριζε, έφερε βόλτα το κοχύλι από μέσα περνώντας έτσι και το νήμα.

Ο Μίνωας σιγουρεύτηκε πως ο δραπέτης ήταν εκεί και ζήτησε να του αποδοθεί. Ο Κόκαλος δεν έφερε αντίρρηση. Όταν, όμως, ο Μίνωας μπήκε στο λουτρό να κάνει ένα ζεστό μπάνιο, έμεινε για πάντα εκεί. Το νερό ήταν ζεματιστό...

Ο θεός Ταύρος:

Ο Ηρόδοτος ήταν 5χρονο παιδί, όταν έγινε η μάχη στις Πλαταιές, το 479 π.Χ. Ξεκίνησε να γράφει την «Ιστορία» του γύρω στα 446, μια ολόκληρη γενιά μετά τη λήξη των Περσικών πολέμων. Ως καλός ερευνητής και με τη λογική της σύγκρουσης ανάμεσα στην Ευρώπη και την Ασία, έβαλε και την περσική άποψη:

Οι Ασιάτες Φοίνικες, λοιπόν, «ήρξαντο χειρών αδίκων», όταν έκλεψαν την κόρη του αργολικού Ίναχου ποταμού, Ιώ. Κάποιοι Έλληνες, των οποίων το όνομα οι Πέρσες αγνοούν, «πήγαν με τα καράβια τους στην Τύρο της Φοινίκης κι άρπαξαν την θυγατέρα του βασιλιά, την Ευρώπη. Μπορεί αυτοί να ήταν Κρητικοί. Κι έτσι, ήρθαν στα ίσια» (Ιστορία, Α 2). Μετά, ο Ιάσων έκλεψε τη Μήδεια, ο Πάρις απάντησε αρπάζοντας την Ωραία Ελένη και τα πράγματα, από τις αρπαγές γυναικών, οδηγήθηκαν σε πολεμική σύγκρουση.

Μεταγενέστεροι συγγραφείς, γίνονται πιο συγκεκριμένοι: Κάνοντας επιδρομές στα ασιατικά παράλια, κρητικά πλοία έφτασαν ως την Φοινίκη. Αρχηγός τους ήταν ο ήρωας Ταύρος. Είδε την όμορφη Ευρώπη και την άρπαξε.

Υπάρχουν κι άλλοι που υποστηρίζουν ότι δεν ήταν ο Δίας που μεταμορφώθηκε σε ταύρο, για τον απλό λόγο ότι σε καμιά άλλη περίπτωση ο αρχηγός των θεών δεν πήρε τη μορφή του ζώου αυτού. Μεταμορφωνόταν σε πουλί (σπουργίτι, κύκνο κ.λπ.), σε άνθρωπο, ακόμα και σε σάτυρο, ποτέ όμως σε ταύρο. Ο ταύρος ανήκε στη δικαιοδοσία του Ποσειδώνα. Ο θεός της θάλασσας έπαιρνε τη μορφή του ή έστελνε κάποιον ταύρο, όταν η περίπτωση το καλούσε. Το πιο πιθανό, λοιπόν, ήταν ότι ο Δίας ζήτησε από τον αδελφό του να στείλει ένα ταύρο, να παραλάβει την Ευρώπη και να του την μεταφέρει στην Κρήτη.

Ο ταύρος αποτελούσε ιερό ζώο στους πρώτους νομαδικούς λαούς. Κι ένας θεός με κεφάλι ταύρου κι ανθρώπινο σώμα λατρευόταν πλατιά στην Κρήτη, όπου η «Ταυροκαθάψια» ήταν το δημοφιλές θέαμα που οι ακροβάτες παρουσίαζαν, τα κέρατα του ταύρου συναντιόνται σε κάθε βήμα ως «σήμα» της Κνωσού και η «μετάληψη» γινόταν σε ασημένια αγγεία που είχαν σχήμα κεφαλιού ταύρου. Η ίδια αυτή λατρεία απαντιέται στην Αίγυπτο, όπου ο θεός Απης είχε την ίδια μορφή, ενώ Απης λεγόταν ο μαύρος ταύρος που λατρευόταν στην αιγυπτιακή Μέμφιδα, ενσάρκωση του θεού Φθα. Απης λεγόταν κι ένας μυθικός γιατρός, γιος βασιλιά του Άργους. Κι από το Άργος ξεκίνησε την τρεχάλα της η μεταμορφωμένη σε αγελάδα Ιώ, όταν η Ήρα έστειλε μια αλογόμυγα να την βασανίζει. Και κάποιοι υποθέτουν ότι τη μεταμορφωμένη Ιώ ταύρος την κυνηγούσε κι όχι αλογόμυγα (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Ιστορία του Ιονίου** : Η διαδρομή μέσα στον χρόνο»).

Όλα αυτά σημαίνουν ότι η ιστορία με την αρπαγή της Ευρώπης από τον Δία είναι η κατάληξη μιας αρχικής λατρείας που ζυμώθηκε στους αιώνες και στους λαούς κι έφτασε διαμορφωμένη διαφορετικά στην καταγραφή της. Άλλωστε, και η λέξη Μίνωας είναι προελληνική και η λέξη Ευρώπη παραπέμπει σε προελληνικές μορφές λατρείας. Με την αρχέγονη Ευρώπη και την Ασία κόρες του Ωκεανού και φυσικά αδελφές.

Η γλυκιά παρθένα κυνηγός:

Ο Ωκεανός και η Τηθύς (θηλυκή έκφραση του ωκεανού) γέννησαν χιλιάδες παιδιά. Ανάμεσά τους ήταν και η Ασία και η Ευρώπη. Οι στεριές Ασία και Ευρώπη είναι οι ήπειροι που μέσα από τον ωκεανό ξεπήδησαν κι αυτός τις κουβαλάει. Ο ταύρος που σηκώνει την Ευρώπη στις πλάτες του είναι ο ωκεανός ο οποίος στηρίζει τη στεριά. Το ίδιο το όνομα Ευρώπη σημαίνει «Πλατυμέτωπη». Γη αλλά και φεγγάρι. Πλατυμέτωπη ήταν (και είναι) η Σελήνη. Και η μητέρα της Ευρώπης στο φεγγάρι παραπέμπει: Τηλέφασσα, αυτή που φέγγει από μακριά. Κι ο σύζυγός της, ο Αστέριος ή Αστερίων είναι ο άρχοντας του ουρανού, αυτός που κυριαρχεί στον χώρο όπου το φεγγάρι κινείται. Ακόμα και η Πασιφάη, το φεγγάρι θυμίζει: Αυτή που φέγγει για όλους.

Υπάρχει και Βριτόμαρτις (βριτύ = γλυκιά, μάρτις = παρθένα), αρχαία κρητική θεότητα, που όμως κατέληξε κόρη του Δία και της Κάρμης, εγγονής της θεάς Δήμητρας. Ήταν δηλωμένη παρθένα, περνούσε τις ώρες της με πεζοπορίες, ταξίδια και κυνήγι και είχε εφεύρει το δίχτυ με το οποίο μπορούσε να πιάνει τα θηράματά της ζωντανά. Βρέθηκε στο Άργος κι έπειτα στην Κεφαλονιά. Κι από κει, πήγε στην Κρήτη. Εκεί ήταν που την είδε ο Μίνωας και θέλησε να την κάνει δική του. Την έστρωσε στο κυνήγι αλλά δεν την πρόφτασε. Η Βριτόμαρτις κρύφτηκε στα δίχτυα κάποιων ψαράδων. Όταν ο Μίνωας απόκανε να την ψάχνει, ένας από τους ψαράδες προσφέρθηκε να την πάει σ' άλλο τόπο. Βρέθηκαν με τη βάρκα του στην Αίγινα, όπου ο ψαράς της ριχτηκε. Η παρθένα γλίτωσε τρέχοντας σ' ένα δάσος. Κανένας δεν την ξαναείδε. Στο δάσος όμως βρέθηκε ένα άγαλμά της. Οι Αιγινήτες θεώρησαν το δάσος, ιερό, κι ονόμασαν την Βριτόμαρτι, Αφαιία (άφαντη). (Βλ. και [**Πατριδο**

γνωσία]

«

στορία της Αίγινας

»: Οι περιπέτειες της Αφαιίας).

Μια διαφορετική παραλλαγή θέλει τη Βριτόμαρτι συνοδό της θεάς Άρτεμης. Ο Μίνωας την κυνηγούσε μέρα νύχτα, επί εννιά ολόκληρους μήνες. Όταν κόντεψε να τη φτάσει, εκείνη πήδηξε από ένα βράχο κι έμπλεξε στα δίχτυα κάποιων ψαράδων. Είτε γι' αυτό είτε επειδή εφεύρε το κυνηγετικό δίχτυ, την είπαν Δίκτυννα και της αφιέρωσαν το βουνό Δικταίο ή Δικτύνναιο.

Όμως, θεά του κυνηγιού στην ελληνική μυθολογία είναι η Άρτεμη, διάδοχη κατάσταση της λατρείας της Σελήνης και της νύχτας, της σκοτεινής Εκάτης. Οι ειδικοί πιθανολογούν ότι η αρχαία χθόνια θεά, η θεά του κυνηγιού και η θεοποιημένη Σελήνη προϋπήρχαν στους μύθους των Προελλήνων και μετουσιώθηκαν στη μορφή που έφθασε ως εμάς. Αν έτσι έχουν τα πράγματα, η Κρήτη υπήρξε το νότιο χωνευτήρι της λατρείας που εξελίχθηκε στις μορφές των ιστορικών χρόνων. Ο Δίας άλλωστε, ενώ ήλθε από τους δρόμους της Ηπείρου, στην

Κρήτη φέρεται να γεννήθηκε και να μεγάλωσε. Κι όλα αυτά συμβαδίζουν με την θαυμαστή ανάπτυξη της Κρήτης από τα προανακτορικά (τα πριν από το 1900 π.Χ.) ακόμα χρόνια.

Ο εκπολιτιστικός ρόλος της Κρήτης αποτυπώνεται και στον μύθο της Δεξιθέας, στην Τζια, όπου κάτοικοι άγριοι, απολίτιστοι κι ασεβείς υποτάχθηκαν στην ανωτερότητα των Μινωιτών.

Η πτώση της Κρήτης:

Η δολοφονία του Μίνωα στην πόλη Κάμικο δεν μπορούσε να μείνει αναπάντητη. Οι Κρήτες κατέπλευσαν με τον στόλο τους και την πολιορκήσαν με αρχηγό τον γιο του νεκρού, τον Ιάπυγα. Πέντε χρόνια αργότερα, τα παράτησαν. Απέπλευσαν για την Κρήτη αλλά, περιπλέοντας τη νοτιοανατολική χερσόνησο της Ιταλίας, τεράστια κύματα τους πήραν και τους σήκωσαν. Τα πλοία βρέθηκαν τσακισμένα στη στεριά. Χωρίς μεταφορικά μέσα, οι Κρήτες εγκαταστάθηκαν εκεί, έκτισαν την πόλη Υρία και μετονομάστηκαν σε Ιάπυγες. Ο Ηρόδοτος διδάσκει πως τον ίδιο καιρό ερημώθηκε και η Κρήτη. Πώς έγινε αυτό; Ο Ηρόδοτος δεν το αναφέρει. Ένας μύθος, όμως, θέλει τον Δαίδαλο να επισκέπτεται την Αθήνα και να πείθει τον Θησέα πως ώρα ήταν να δοθεί ένα μάθημα στους Μινωίτες.

Ο αθηναϊκός στόλος έπιασε στο λιμάνι της Κνωσού και οι άνδρες το κυριεύσαν, καθώς ο βασιλιάς πια Δευκαλίων νόμισε πως οι νεοφερμένοι έρχονταν φιλικά. Η μεγάλη μάχη δόθηκε μπροστά στον Λαβύρινθο κι ο Θησέας σκότωσε τον Δευκαλίωνα με τα ίδια του το σπαθί. Η Κρήτη έπεσε στα χέρια των εισβολέων. Τρεις γενιές αργότερα, διηγείται ο Ηρόδοτος, έγινε ο Τρωικός πόλεμος. Οι Κρήτες πολέμησαν στο πλάι των Αχαιών. Επιστρέφοντας, είδαν τη χώρα τους να ερημώνεται για μια ακόμα φορά...

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 24.5.2010)

